

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Швець Д. В., Кісіль З. Р., Кісіль Р.-В. В.

Актуальність цього дослідження полягає в тому, що проблема запобігання корупції серед поліцейських є не лише питанням МВС України, а й ключовою національною проблемою. Метою статті є аналіз типології корупційних проявів в органах Національної поліції України. У дослідженні використано комплекс загальнонаукових та галузевих методів, включаючи аналіз, синтез, історичний, логічний, діалектичний, синергетичний та системний підходи. Наголошується, що корупція в поліції є феноменом, який не тільки становить ризик для функціонування правоохоронних органів, але й негативно впливає на розвиток суспільних відносин та держави, яка декларує принципи верховенства права та рівності всіх перед законом, властиві демократичній правовій державі.

У статті зазначено, що превенція корупції в діяльності правоохоронців є невід'ємною частиною загальної антикорупційної політики держави. Ця політика корелює з державними намірами протидії цьому негативному явищу, охоплюючи стратегію розвитку публічних та правових відносин. Її мета – нейтралізувати або локалізувати корупційні дії (чинники) посадових осіб Національної поліції України, забезпечуючи при цьому послідовний вплив та відповідність правового інструментарію для досягнення поставлених цілей.

Підкреслено, що корупційні делікти серед співробітників поліції є вкрай небезпечним явищем, яке, на жаль, притаманне і зарубіжним поліціям.

Зазначено, що корупцію можливо подолати лише за умови, коли кожен поліцейський відчуватиме безпосередню відповідальність за досягнення спільної мети – формування незалежної від корупції поліції.

Також відзначено, що значна кількість зарубіжних держав вже змогла створити сучасний та ефективний механізм запобігання корупційним правопорушенням серед поліцейських. Враховуючи європейський вибір України, існує нагальна потреба в розробці та впровадженні інноваційної антикорупційної політики з урахуванням позитивного міжнародного досвіду.

Ключові слова: корупція, корупційні правопорушення, деліктність, чинне національне законодавство, поліцейський, органи правоохорони.

Shvets D. V., Kisil Z. R., Kisil R.-V. V. Prevention of corruption in the National Police of Ukraine: administrative and legal aspect

The relevance of this study lies in the fact that the problem of preventing corruption among police officers is not only a matter of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, but also a key national problem. The purpose of the article is to analyze the typology of corruption manifestations in the bodies of the National Police of Ukraine. The study uses a complex of general scientific and industry methods, including analysis, synthesis, historical, logical, dialectical, synergistic and systemic approaches. It is emphasized that corruption in the police is a phenomenon that not only poses a risk to the functioning of law enforcement agencies, but also negatively affects the development of social relations and the state, which declares the principles rule of law and equality of all before the law, inherent in a democratic legal state.

The article states that the prevention of corruption in the activities of law enforcement officers is an integral part of the general anti-corruption policy of the state. This policy correlates with the state's intentions to counteract this negative phenomenon, covering the strategy for the development of public and legal relations. Its goal is to neutralize or localize corrupt actions (factors) of officials of the National Police of Ukraine, while ensuring consistent impact and compliance of legal tools to achieve the set goals.

It is emphasized that corruption crimes among police officers are an extremely dangerous phenomenon, which, unfortunately, is also inherent in foreign police forces. It is noted that corruption can be overcome only if each police officer feels direct responsibility for achieving a common goal – the formation of a police force independent of corruption.

It was also noted that a significant number of foreign countries have already been able to create a modern and effective mechanism for preventing corruption offenses among police officers. Given Ukraine's European choice, there is an urgent need to develop and implement innovative anti-corruption policies taking into account positive international experience.

Key words: corruption, corruption offenses, tort, current national legislation, police officer, law enforcement agencies.

Постановка проблеми. Стаття 1 Закону України «Про Національну поліцію» чітко визначає, що поліція є центральним органом виконавчої влади, створеним для служіння суспільству, захисту прав і свобод людини, боротьби зі злочинністю та підтримання громадської безпеки і порядку. Проте, на жаль, навіть працівники цього відомства, наділені такими важливими повноваженнями, іноді самі стають на шлях правопорушень [14].

Одним із видів таких порушень є корупція, яка, на превеликий жаль, не оминула і поліцію – орган, що за своїм призначенням має запобігати цьому негативному явищу. Корупція в правоохоронних органах є серйозною проблемою, для вирішення якої задіяно безліч органів, підрозділів та посадових осіб Національної поліції України.

Основні цілі, завдання та напрямки їхньої роботи визначені Законом України «Про запобігання корупції». Цей Закон закладає правові та організаційні основи функціонування системи запобігання корупції в Україні, визначає зміст і порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, а також правила усунення наслідків корупційних правопорушень [12].

Аналіз наукових праць показує, що проблема корупційних злочинів у правоохоронних органах викликає значний інтерес серед вчених-правознавців, зокрема В. Авер'янова, О. Бандурки, Ю. Битяка, О. Бодунова, Г. Дідківської, О. Джужи, О. Джафарова, С. Задерейка, Р. Калужного, З. Кісіль, Р.-В. Кісіль, В. Коваленка, О. Кузьменка, В. Курила, Р. Мельника, О. Синявської, В. Топчій, Д. Шевченка, Д. Швеця, Ю. Шемчушенка та інших. Водночас ця проблематика залишається надзвичайно актуальною та потребує глибокого наукового аналізу.

Мета цієї статті – проаналізувати типологію корупційних проявів в органах Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу. Проблематика корупційних правопорушень та вдосконалення українського законодавства є предметом багатьох досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців. Їхні праці, на думку авторів, є надзвичайно важливими для розуміння та подолання цієї проблеми. Зокрема, В. Топчій, С. Задерейко, Г. Дідківська, О. Бодунова та Д. Шевченко зазначають, що в суспільстві тривають дебати щодо найефективніших методів запобігання корупції. У своєму дослідженні вони вивчили вплив корупції на розвиток співпраці та системи покарань, представивши власну модель. Ця модель пояснює, чому надання суспільних благ рідко процвітає в країнах,

які покладаються виключно на дієві централізовані інституції. Автори дійшли висновку, що участь громадян у процесах запобігання корупції є фундаментально важливою для захисту суспільних інтересів [26].

З. Семчук, І. Жаровська, О. Мердова зазначають, що корупція постійно змінюється, пристосовуючись до оновлень у законодавстві, суспільстві та державному управлінні. Проте, її сутність і руйнівні наслідки залишаються незмінними. Автори підкреслюють, що необхідно прогнозувати ці трансформації та запобігати їм за допомогою адаптованих державних інструментів [24]. Хбур, Л. додає, що для ефективної антикорупційної діяльності потрібна ґрунтовна наукова концепція її запобігання [25].

В. Йоганнес, Я. Таха, Л. Балаш і К. Янош. влучно називають корупцію «соціальною чумою», де прибуток отримують окремі особи, а витрати лягають на плечі всього суспільства. Вони стверджують, що значні відмінності в рівнях корупції між країнами та всередині них вказують на тісний зв'язок між соціальною структурою та поширеністю корупції. На їхню думку, корупція нерозривно пов'язана з такими соціальними факторами, як сегрегація, міжособистісна довіра, суспільна свідомість та залучення громади, оскільки вона є результатом взаємодії людей у суспільстві [24].

Аналізуючи психологічні аспекти корупції в державному управлінні, О. Драган, Г. Єрмакова, А. Чвалюк, О. Курчин та О. Карагодін слушно зазначають, що основними психологічними факторами, які штовхають державних службовців до корупції, є прагнення швидкого збагачення, низька самооцінка, психологічна залежність, сприйнятий імідж у суспільстві та відчуття безкарності. На їхню думку, саме відчуття безкарності є головним стимулом для корупційних дій державних службовців. Учені розглядають корупцію як одну з найбільших загроз для людства, причому як у країнах, що розвиваються, так і в розвинених державах. Вона підриває довіру суспільства, руйнує громадську та політичну стабільність, створює сприятливе середовище для загальної злочинності, розмиває суспільні норми та цінності, а також спотворює конкуренцію та інновації [22].

Ґрунтовний аналіз статистичних даних, судової практики, наукових досліджень (зокрема соціологічних) та повідомлень у ЗМІ показує, що корупція в Національній поліції України найчастіше привертає увагу через гучні кримінальні справи щодо поліцейських.

З одного боку, підвищена увага ЗМІ до корупційних злочинів у поліції спонукає керівництво держави та МВС України до своєчасного реагування та застосування відповідних організаційних і правових заходів. З іншого боку, як зазначає С. Шатрава, «потреба вживання заходів зумовлюється високою значимістю правоохоронної служби для громадян» [19, с. 44].

Серед усіх правопорушень, скоєних поліцейськими, саме корупційні є найбільш небезпечними. Їхня небезпека полягає в тому, що вони:

- негативно впливають на імідж та авторитет правоохоронних органів загалом, віддаляючи поліцію від суспільства та позбавляючи її необхідної громадської підтримки.

- руйнують систему правоохоронних органів зсередини, спотворюючи систему цінностей, якою користуються поліцейські при виборі моделі поведінки в конкретних обставинах.

М. Мельник слушно підкреслює, що «тотальне самовиправдання за будь-яких обставин — головна ознака професійної деформації держслужбовців». Він зазначає, що хабарі дійсно є необхідною складовою існуючої в Україні системи взаємовідносин та корупції. Однак, ситуація з корупцією значно складніша, оскільки її рушійною силою є не сам хабар, а саме професійна деформація державного службовця [10, с. 128]. Мельник вважає, що «хабар — це тільки одна з ознак професійної деформації держслужбовця». Тому потрібен більш кваліфікований та системний підхід до боротьби з корупцією — шляхом усунення причин та умов, що сприяють професійним відхиленням, насамперед у такій соціальній групі, як державні службовці [9, с. 130].

Корупція, на думку З. Кісіль та Р.В. Кісіль є негативним соціальним явищем, що являє собою сукупність факторів, які, досягаючи критичного рівня інтенсивності, призводять до зміни цільових параметрів функціонування публічного апарату певної держави. Формально це проявляється у різних формах протиправних дій (деліквенції) — кримінальних, адміністративних, дисциплінарних — з боку носіїв владних повноважень або суб'єктів, що надають адміністративні послуги [4].

С. Алфьоров характеризує корупцію як комплексне явище, що проявляється в різноманітних сферах життя та об'єднує численні складові. Вона охоплює декілька правопорушень різнопланового характеру та природи, деякі з яких поступово стають звичними у свідомості як «нормальні, властиві суспільним відносинам між людьми, поведінкові аспекти» [2, с. 32].

Аналізуючи корупцію в державному управлінні, О. Драган, Г. Єрмакова, А. Чвалюк, О. Курчин, О. Карагодін зазначають, що ключовими психологічними чинниками, які штовхають державних службовців до корупції, є прагнення швидко розбагатіти, низька самооцінка, психологічна залежність, сприйнятий імідж у суспільстві та почуття безкарності. Автори справедливо підкреслюють, що саме відчуття безкарності слід вважати основним стимулюючим фактором для корупційних дій державних службовців [22, с. 123].

На думку І. Корулі, морально-психологічні наслідки корупції проявляються в наступному: вона є потужним фактором деморалізації суспільства, девальвації моральних цінностей, деформації індивідуальної та суспільної психології; руйнує духовні та моральні цінності; сприяє поширенню в суспільстві кримінальної психології; змінює мотивацію посадових осіб у сфері державного управління, а також громадян у різних сферах соціального життя [8]. Існування корупції в правоохоронних органах свідчить про те, що це надзвичайно небезпечне явище, а також один із проявів професійної деформації. Поширення корупції в системі правоохоронних органів пов'язане, на думку авторів, з низкою обставин:

1. МВС України є найчисельнішим правоохоронним органом.

2. Сфера діяльності поліції є багатогранною і включає контролюючі функції щодо дотримання законодавчих норм у різних сферах. Це охоплює:

- забезпечення публічної безпеки і порядку;
- охорону прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- протидію злочинності;
- надання допомоги особам, які її потребують з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій. Ці завдання безпосередньо стосуються основоположних прав і свобод людини та громадянина.

3. Дії співробітників правоохоронних органів психологічно та контекстуально реалізуються у постійній взаємодії з різними групами суспільства.

Швець Д.В. слушно зазначає, що важливо розуміти, що від тотальної корупції в органах правопорядку та зловживання повноваженнями страждають не лише громадяни, а й самі правоохоронці. Це стосується, насамперед, працівників низової та середньої ланок, які позбавлені належного рівня забезпечення умов праці та соціального захисту. Крім того, працівники органів правопорядку не відчувають підтримки влади — як державної, так

і місцевої, а також з боку місцевих громад. Це може свідчити про високий ступінь їхньої соціальної ізоляваності [17].

У поєднанні, ці фактори вказують на головну проблему, яка стосується як забезпечення публічної безпеки та порядку, так і стану та умов діяльності самих органів правопорядку. Відбувається взаємне відчуження між органами правопорядку та суспільством [2, с. 4]. Це створює замкнене коло, де недовіра та відсутність підтримки з обох сторін поглиблюють проблеми корупції та неефективності.

Важливо підкреслити, що основні проблемні питання щодо визначення детермінант виникнення корупційних злочинів серед співробітників правоохоронної системи корелюються з факторами, які притаманні всім категоріям працівників державних органів.

Визначити суть корупції завжди складно через нечітке розмежування між власне корупційними кримінальними правопорушеннями та пов'язаними з корупцією правопорушеннями, визначеними в главі 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення [7].

Ми поділяємо думку В. Мельника, який вважає, що корупція — це складний і багатоаспектний соціальний феномен. Його соціальне значення полягає в наступному: корупція соціально зумовлена, адже є продуктом суспільного буття; вона має свою соціальну вартість, яку суспільство оплачує за її існування; корупція істотно впливає на всі ключові суспільні процеси; вона має історичне підґрунтя та всеосяжний характер; це політичний, правовий, економічний, психологічний і моральний феномен; корупції притаманна здатність пристосовуватися до існуючої суспільної дійсності шляхом постійної мімікрії та модифікації [9, с. 129].

На думку Р.-В. Кісіль, «корупція — поліаспектне явище, яке перебуває у нероздільній взаємодії з іманентним психоемоційним середовищем індивіда». Вона виникає внаслідок функціональної атрофії внутрішнього імперативу державного службовця і водночас посилює інтенсивність подальших негативних трансформацій останнього [6, с. 159].

Багато науковців сходяться на думці щодо суті та індивідуального значення корупції в системі правоохоронних органів. Попри існуючий дискурс щодо цього явища, значна кількість вчених вважає, що «...корупція в органах правоохорони є негативним феноменом, шкідливим, позаяк шкода від корупції шириться майже на усі складові суспільного буття» [17, с. 15].

Корупція в органах поліції є феноменом, що становить ризик не лише усталеним діям структурних підрозділів правоохоронних органів, а й, за своїм особливим змістом, негативно впливає на розвиток соціальних відносин та розбудову держави. Це особливо важливо для держави, яка декларує власні права на домінування доктрин верховенства права (ст. 8 Конституції України) та паритету всіх перед законом (ст. 21 Конституції України) — засадничих принципів демократичної правової держави.

Більшість науковців-поліцейців погоджуються, що в Національній поліції України існують два рівні корупції:

— *номенклатурний (елітний) рівень*: цей рівень корупції рідко проявляється відкрито, і винні в ній рідко притягуються до юридичної відповідальності;

— *низовий рівень*: цей тип корупції частіше «маніфестується» звичайними співробітниками поліції, і їхні дії нерідко фігурують у судових вироках.

Важко однозначно стверджувати, який з цих рівнів небезпечніший. З одного боку, номенклатурний рівень завдає значної шкоди суспільству, хоча й менш помітний. З іншого боку, низовий рівень є надзвичайно поширеним, оскільки саме з ним громадяни стикаються повсякчас.

Як слушно зазначають Є. Невмержицький і Ф. Шульженко, «...шкоду, яку корупція серед правоохоронних органів завдає суспільству, неможливо виміряти загальною статистикою, адже корупція в органах правоохорони негативно впливає на довіру до них соціуму» [12, с. 147]. Це підкреслює, що корупція не лише має матеріальні наслідки, але й руйнує суспільну довіру, що є критично важливим для правової держави.

Корупційна поведінка поліцейських проявляється в кількох типових формах. Найбільш характерними та поширеними є:

— *наполягання на отриманні неправомірної вигоди*: це може бути пряме вимагання хабарів або інші деліктні вчинки з метою особистої наживи;

— *вимагання певних преференцій*: це дії, спрямовані на отримання певних переваг шляхом недотримання вимог законодавства або з метою пом'якшення покарання для себе чи інших осіб.

Українські та закордонні вчені виділяють кілька мотиваційних чинників, що призводять до корупційних проявів серед правоохоронців:

— *швидка та легка вигода*: можливість отримати негайну й легкодоступну сатисфакцію за певні дії;

— *недостатній контроль*: не завжди адекватний рівень контролю за діями поліцейських з боку керівництва;

— *низький рівень моральних якостей*: неналежний рівень духовних та етичних якостей у окремих співробітників.

Окрім того, правоохоронці, постійно працюючи з актами державного управління, чудово знають, як вони реалізуються на практиці. Це дає їм не тільки потенціал, але й знання того, як приховати свої неправомірні дії.

Серед ключових чинників високого ступеня латентності злочинів серед співробітників Національної поліції України також виділяються:

— *недосконалість виявлення злочинів*: неефективні методи розкриття злочинів та виявлення причетних до них поліцейських;

— *номінальний контроль*: формальний контроль за «...діяльністю структурних підрозділів, існування «кругової поруки» серед співробітників, занепокоєння керівництва щодо хибного усвідомлення «чистоти мундира»» [5, с. 395]. Це створює атмосферу безкарності та небажання викривати порушення всередині колективу.

Ці фактори спільно сприяють тому, що значна частина корупційних діянь поліцейських залишається нерозкритою, що підриває довіру суспільства та ефективність правоохоронної системи.

Варто додати до переліку чинників, що сприяють корупції, значний обсяг владних повноважень, якими наділені поліцейські згідно з чинним законодавством. Ці повноваження дають деяким співробітникам змогу вчиняти протиправні дії під виглядом стандартних оперативних, розшукових та процесуальних заходів. Ця обставина дозволяє приховувати частину злочинних дій, зокрема від керівництва, яке зобов'язане здійснювати заходи внутрішнього контролю.

Безперечно, високому рівню латентності протиправних дій поліцейських також сприяє психологія поведінки потерпілих, які не завжди прагнуть звертатися до різних органів для захисту своїх прав. Це може бути зумовлено страхом, недовірою до системи або переконанням у безрезультатності таких звернень.

Ці міркування та розрахунки не тільки створюють повнішу картину негативного явища поліцейських зловживань, але й дають можливість враховувати ключові особливості для вдосконалення заходів та механізмів адміністративно-правового запобігання корупції. Розуміння цих факторів є важливим кроком до розробки ефективніших стратегій боротьби з корупцією в правоохоронних органах.

У нашому дослідженні ми зосередимося на двох найбільш ризикованих проявах корупції в Національній поліції України (НПУ), які значно впливають на професійну деформацію співробітників:

1. *одержання «неправомірної вигоди»*: це стосується випадків, коли поліцейські отримують незаконні блага за виконання або невиконання своїх службових обов'язків;

2. *«перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу»*: це стосується зловживання посадовим становищем для досягнення особистих або корпоративних цілей.

Ці прояви не тільки вказують на існуючі проблеми, а й можуть свідчити про ескалацію професійної деформації серед поліцейських. Наразі явище правового нігілізму в державі досягло критичного рівня. Воно відверто відображає настрої в суспільстві, формуючи негативне ставлення громадян як до чинного законодавства, так і до архітектури влади в цілому.

В. Гончаренко та Р. Черней вважають феномен правового нігілізму модифікацією деформованої правосвідомості, яка «...відкидає соціальну цінність права і культивує негативне ставлення до нього» [3, с. 47]. Наслідком правового нігілізму поліцейських є формування у свідомості громадян відчуття беззаконності та можливості коригувати їхні дії на догоду певним особам. Це руйнує всі механізми розвитку правової держави та призводить до порушень основоположних прав і свобод громадян.

Феномени «правовий нігілізм» і «корупція» тісно взаємопов'язані, їх залежність прямо пропорційна: «...чим вищим є ступінь правового нігілізму, тим вищим є рівень корумпованості соціуму. Корупція знеславлює право як всеосяжного регулятора відносин у суспільстві, трансформуючи право власне на спосіб сатисфакції особистих й корпоративних зацікавлень, формуючи замкнене коло, «гордіїв вузол», котрий повсякчасно затягується» [18, с. 234].

Крім того, до загальних чинників корупційних проявів слід віднести й недосконалість чинного законодавства, яке регулює управлінські та розпорядчі дії. Це створює «сірі зони», які можуть бути використані для корупційних схем.

Небезпека корупційних злочинів, скоєних правоохоронцями, полягає в тому, що за певну винагороду зловмисники можуть уникнути юридичної відповідальності. Це дозволяє притягнути до відповідальності будь-яку фізичну чи юридичну особу або встановити їм певні обмеження, навіть якщо зовні все виглядатиме законно.

На нашу думку, високий рівень розвитку антикорупційної самосвідомості є одним з ключових елементів правосвідомості. Він сприяє формуванню та підтримці бездоганного іміджу фахівця-професіонала. Як зазначає І. Романовська, «...вміле поєднання в процесі виховної діяльності заходів примусу й переконання, турбота про дозвілля й побут, створення здорового морально-психологічного клімату в службовому колективі - усе це сприяє особистому й професійному зростанню, знижує ризик професійної деформації особистості» [15, с. 310].

Ці аспекти підкреслюють важливість не лише покарання за корупцію, а й превентивних заходів, спрямованих на формування сильної антикорупційної культури в правоохоронних органах.

Зважаючи на вищевикладене, вважаємо, що превенція корупції в діях співробітників правоохоронних органів є невід'ємною складовою загальної антикорупційної політики держави. Вона тісно пов'язана з державними намірами запобігти цьому негативному явищу та включає в себе стратегію розвитку публічних і правових відносин. Мета цієї стратегії - нейтралізація або локалізація корупційних дій посадових осіб Національної поліції України (НПУ) та послідовний вплив на них за допомогою відповідного правового інструментарію. Це допоможе досягти встановлених цілей у сфері реалізації НПУ покладених на неї завдань.

М. Бадер, О. Гус, А. Мелешевич та О. Нестеренко поділяють фактори успіху в антикорупційній діяльності на три основні категорії:

— *фактори навколишнього середовища*: загальний контекст, в якому здійснюється антикорупційна діяльність;

— *стратегії адвокатури організацій громадянського суспільства*: методи та підходи, що використовуються громадськими організаціями для впливу на ситуацію;

— *їх організаційні характеристики*: внутрішні особливості та можливості самих антикорупційних організацій [21, с. 23].

Автори також зазначають, що «...усі антикорупційні ініціативи вступають у протиріччя з двома ключовими дилемами: недостатній потенціал у плані фінансових та людських ресурсів, і відсутність надійної бази підтримки».

Ми повністю підтримуємо думку вчених щодо необхідності імплементації міжнародного досвіду, зокрема в частині «...передачі знань і навичок від антикорупційних організацій з більшим потенціалом до організацій з меншим потенціалом» [21, с. 24]. Обмін досвідом та розбудова

потенціалу є критично важливими для ефективної боротьби з корупцією.

Ці аспекти підкреслюють, що успішна антикорупційна політика вимагає не лише законодавчих змін, але й комплексного підходу, що включає посилення контролю, підвищення свідомості та міжнародну співпрацю.

С. Абдалла, Р. Сайєд, І. Рахван, Б. Левек, М. Себріан, А. Резерфорд та Дж. Фаулер, розмірковуючи над тим, як ефективніше запобігати корупції, стверджують: «...дану проблему можна вирішити лише шляхом залучення громадян до усіх процесів протидії корупції, позаяк це є фундаментальною потребою задля збереження усіх громадянських благ» [20]. Це підкреслює ключову роль суспільства у боротьбі з корупцією.

Адміністративно-запобіжні заходи, спрямовані на запобігання корупційним правопорушенням з боку поліцейських, орієнтовані на:

1. *запобігання соціальним передумовам*: усунення факторів у суспільстві, що сприяють корупції;

2. *протидію зовнішнім мотивам та умовам корупційних дій*: боротьба з обставинами, які спонукають до корупції;

3. *усунення мотивації та умов (корупційних ризиків)*: нейтралізація чинників, що призводять до конкретних корупційних діянь.

Ми повністю підтримуємо поділ адміністративно-запобіжних заходів на два блоки, запропонований С. Стеценком та О. Ткаченком:

1. *нормативно врегульовані заходи*: ті, що вже закріплені в нормативних актах або мають бути врегульовані (наприклад, законодавчі зміни, внутрішні інструкції).

2. *нерегульовані заходи*: ті, що не можуть бути повністю врегульовані нормативно, але є критично важливими. До них належать, зокрема, антикорупційна освіта та виховання [16, с. 132].

Такий двосторонній підхід, що поєднує законодавчі важелі та просвітницьку діяльність, є важливим для ефективної превенції корупції.

З урахуванням вищезазначеного, до основних заходів із запобігання корупції у структурних підрозділах Національної поліції України (НПУ) варто віднести:

— *контроль та впровадження антикорупційних заходів*: створення, забезпечення та постійний контроль за реалізацією заходів, спрямованих на запобігання корупції;

— *консультативна підтримка*: надання послідовної консультативної допомоги з питань дотримання вимог чинного антикорупційного законодавства;

— *інформаційна та наукова співпраця*: сприяння інформаційно-комунікаційному та науково-дослідницькому забезпеченню комплексу заходів із запобігання та виявлення корупції, а також міжнародній співпраці в цій сфері;

— *організаційні та просвітницькі заходи*: проведення комплексу організаційних дій та інформаційно-просвітницьких заходів щодо виявлення та запобігання корупції;

— *контроль за конфліктом інтересів*: здійснення комплексу заходів щодо неухильного контролю за дотриманням вимог законодавства в частині врегулювання потенційного конфлікту інтересів;

— *постійний моніторинг дотримання антикорупційного законодавства*: реалізація низки заходів щодо постійного контролю за неухильним дотриманням вимог антикорупційного законодавства.

На думку авторів, комплекс адміністративно-правових заходів прикладного спрямування, покликаних запобігати корупційним правопорушенням, доцільно класифікувати на дві підгрупи:

1. *заходи адміністративної превенції щодо осіб, які вчиняють корупційні правопорушення*: це дії, спрямовані безпосередньо на суб'єктів корупційних діянь;

2. *заходи адміністративної превенції, спрямовані на посадовців, покликаних запобігати корупції*: це заходи, орієнтовані на тих, хто за посадою відповідає за боротьбу з корупцією, забезпечуючи їх ефективну та некорумповану роботу.

Ми повністю погоджуємося з позицією Д. Швеця, який зазначає, що «...корупція як соціальний феномен наділена багатоманітністю виявів й детермінант, серед котрих є не лише правові, але і соціальні та психологічні, що зумовлює потребу у застосуванні власне системного підходу щодо вирішення питань, котрі є пов'язаними з вироблення продуктивного механізму запобігання виявам корупції в українському соціумі» [18, с. 178]. Це підкреслює, що боротьба з корупцією вимагає не лише юридичних інструментів, а й врахування соціальних та психологічних аспектів для створення ефективного механізму запобігання.

Розробка адаптованого національного механізму запобігання корупції неможлива без глибокого та послідовного теоретичного дослідження причин і умов, що призводять до корумпованості органів публічної влади. Це знову ж таки ставить нові завдання перед дослідниками в різних галузях. Таким чином, представлений у цьому науковому дослідженні погляд на сутність корупції

є лише початком для розвитку суттєвого наукового розуміння цього явища.

На сьогодні для України питання запобігання посадовим та корупційним правопорушенням є надзвичайно актуальним. Розвиток правової держави передбачає формування такої правової системи, де жодна особа чи установа не зазнаватиме необґрунтованих обмежень, не визначених чинним законодавством. Кожен громадянин завжди повинен мати можливість виключно правомірним шляхом захистити свої інтереси, порушені посадовцем будь-якого рангу.

Існуючі питання ліквідації корупції серед співробітників поліції мають стати пріоритетним напрямком діяльності Національної поліції України. Це передбачає впровадження інноваційних стандартів та принципів роботи, адже поліцейський має бути еталоном доброчесності та гідно служити народу України.

На нашу думку, досягнення позитивного ефекту від запобігання корупції в Національній поліції України можливе за умови дотримання таких ключових умов:

1. *системність та комплексність антикорупційних заходів*: антикорупційна діяльність серед працівників Національної поліції України має бути системною, комплексною та постійною. Не можна обмежуватися лише разовими, безсистемними програмами. Це стосується як діяльності в поліції, так і державної антикорупційної політики в цілому.

2. *пріоритетність дослідження причин та превенції*: основні зусилля щодо запобігання корупції серед поліцейських доцільно спрямовувати на дослідження передумов виникнення корупційних проявів та їхню превенцію. Це має відбуватися одночасно з виявленням та притягненням до юридичної відповідальності осіб, винних у вчиненні таких дій.

3. *аналіз попиту та пропозиції корупційних послуг*: необхідно глибоко осмислити питання існуючого попиту та пропозиції на корупційні «послуги» у діях співробітників правоохоронних органів. Важливо визначити, де саме вони найчастіше проявляються, і скерувати першочергові зусилля на викорінення корупції в уже уражених сферах, а також на її запобігання там, де є потенційна можливість для її виникнення.

4. *вивчення та адаптація міжнародного досвіду*: слід проводити аналіз інноваційного досвіду зарубіжних країн. Це дозволить оцінити можливість та доцільність його використання в Україні, зважаючи на український менталітет та сучасні реалії.

Дотримання цих умов дозволить сформувати ефективну та сталу систему протидії корупції, що є критично важливим для довіри суспільства до правоохоронних органів

Ефективна превенція посадових правопорушень не може бути реалізована через одноразові чи короткострокові заходи, незалежно від їхньої ефективності чи суворості. Вона вимагає довготривалих політичних, соціально-правових та економічних трансформацій. Така діяльність має базуватися на поєднанні як запобіжних, так і репресивних заходів.

Отже, основоположними завданнями превенції корупційних правопорушень в органах та структурних підрозділах Національної поліції України є:

- *мотивування правомірної поведінки*: створення мотивації для посадових осіб НПУ щодо правомірної реалізації своїх повноважень та завдань;
- *унеможливлення корупційних зв'язків*: створення перешкод для вступу поліцейських у корупційні відносини та їхнє припинення;
- *запобігання протиправним діям*: створення бар'єрів для інсценування та вчинення протиправних дій з боку осіб, уповноважених виконувати державні функції;
- *формування бездоганного іміджу*: створення репутації органів та структурних підрозділів НПУ як державної інституції, що забезпечує етнічні засади запобігання корупції;
- *розробка організаційно-правових засад*: створення організаційно-правових основ для запобігання корупції в Національній поліції України;
- *впровадження інноваційних механізмів*: розробка інноваційних антикорупційних механізмів, спрямованих на усунення наслідків корупційних проявів.

На нашу думку, корупцію можливо подолати за умови, коли кожен поліцейський відчуватиме безпосередню відповідальність за досягнення спільної мети — формування поліції, незалежної від корупції. Це, своєю чергою, передбачає:

- *створення умов для доброчесної служби*: формування належних засад для доброчесної та законної реалізації поліцейськими своїх службових завдань та унеможливлення зловживань;
- *ефективний механізм рекрутингу*: розробка продуктивного механізму набору кадрів до органів Національної поліції України, який забезпечить відбір доброчесних та професійних співробітників;
- *комплексна превенція*: розгляд запобігання корупційним правопорушенням в органах та структурних підрозділах НПУ як невід'ємного компонента національної ідеї її запобігання;

— *інформаційно-культурні заходи*: здійснення сукупності інформаційно-культурних заходів з метою інформування громадськості щодо превентивних антикорупційних заходів у Національній поліції України.

Загалом, боротьба з корупцією в поліції — це довгостроковий процес, що вимагає узгоджених дій на всіх рівнях: від державної політики до особистої відповідальності кожного співробітника.

Перспектива наших подальших досліджень полягатиме у розробці нової концепції запобігання корупційним правопорушенням з боку співробітників правоохоронних органів. Це дозволить нам запропонувати інноваційні підходи для ефективної боротьби з цим явищем.

Література

1. Александров Ю.В. Особистісна специфіка професійної деформації співробітників правоохоронних органів: Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів : зб. матеріалів III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 31 жовт. 2022 р.). Київ, 2022. С. 31–33
2. Алфьоров С. М. Адміністративно-правова діяльність щодо протидії корупції в органах внутрішніх справ : моногр. Х. : Золота Миля, 2011. 372 с.
3. Гончаренко В.Д., Черней Р.К. Правовий нігілізм: минуле і сучасне. *Юридичний вісник України*. 2007. № 21. С. 45–49.
4. Кісіль З.Р., Кісіль Р.-В.В. Ключові аспекти транснаціональної практики запобігання корупції та перспективи їх реалізації у вітчизняній політико-правовій сфері. *Університетські наукові записки*. Хмельницький університет управління та права ім. Леоніда Юзькова. № 4(88). 2022. С. 5–16
5. Кісіль З. Р., Швець Д.В. Адміністративне право : навчальний посібник. Одеський державний університет внутрішніх справ. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 934 с.
6. Кісіль Р.-В. В. Професійна деформація та морально-психологічна реаксіологізація службової особи як форми мікросоціальних наслідків корупції: деонтологічний аналіз. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна*. 2013. Вип. 1. С. 153–163.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
8. Коруля І. В. Запобігання корупції в органах внутрішніх справ. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvknuds/2011_1/koruly.htm.

9. Мельник В. М., Корень Н. В. Основні причини корупції в Україні та шляхи її подолання. В. М. Мельник, *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. С. 207–221. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2018_2_18
10. Мельник М.І. Корупційні злочини: сутність і поняття. *Право України*. 2000. № 11. С. 127–131.
11. Мілер В., Кошечкіна Т. Звичаєва корупція? Громадяни та уряд у посткомуністичній Європі. К.: К.І.С., 2004. 328 с.
12. Невмержицький С.В., Шульженко Ф.П. Корупція і національна безпека: навч. посібник К.: Вид. центр КДАУ, 2000. 194 с.
13. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
14. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
15. Романовська І. В. Деякі причини виникнення професійної деформації працівників органів внутрішніх справ. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2009. № 4. С. 309–311. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pupch/2009_4/108P.pdf.
16. Стеценко С.Г., Ткаченко С.Г. Корупція в органах внутрішніх справ: проблеми протидії: монографія. К.: Алерта, КНТ, Центр учбової літератури, 2008. 168 с.
17. Швець Д. В. Деякі аспекти запобігання корупції в діяльності органів Національної поліції : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. «Протидія корупції: правове регулювання і практичний досвід» (м. Харків, 3 груд. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2021. С. 13–16.
18. Швець Д. В. Професійна деформація правоохоронців: юридико-психологічний вимір : монографія. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. 394 с.
19. Шатрава С. О. Мінімізація корупційних ризиків під час проходження служби в органах Національної поліції. *Верховенство права*. 2018. № 1. С. 42–49. <http://doi.org/10.1098/rsos.182103>
20. Abdallah S, Sayed R, Rahwan I, Leveck BL, Sebrian M, Rutherford A, Fowler JH. Corruption drives the emergence of civil society. *J R Soc Interface*. 2014 Jan 29;11(93):20131044. doi: 10.1098/rsif.2013.1044. PMID: 24478283; PMCID: PMC3928936.
21. Max Bader, Oksana Huss, Andriy Meleshevych, Oksana Nesterenko. Civil Society Against Corruption in Ukraine: Pathways to Impact. *Legal and Political Challenges of Anticorruption Activities* No. 5 (2019):. P.1-35 <http://kmlpj.ukma.edu.ua/issue/view/11506>
22. Dragan O.V., Yermakova G.S., Chvaliuk A.M., Kurchin O.G., Karagodin O.V. Psychological Aspects of Corruption in Public Administration: Case-Study of Ukraine. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*. 9, 6 (Nov. 2020), 264. DOI:<https://doi.org/10.36941/ajis-2020-0130>.
23. Hbur L. Ways to overcome corruption and corruption manifestations in Ukraine: Criminal and legal analysis. *Law. Human. Environment*. 11(3). 2020. 166–174. doi: 10.31548/law2020.03.020. URL: <https://environmentalscience.com.ua/en/author/l-v-gbur>
24. Wachs Johannes, Yasseri Taha, Lengyel Balázs and Kertész János. 2019 Social capital predicts corruption risk in townsR. *Soc. open sci.* 6182103182103
25. Semchuk Z., Zharovskaya I., Merdova O. Corruption as a negative social phenomenon hindering the economic development of the state. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. 4(4). 295–300. doi: 10.30525/2256-0742/2018-4-4-295-300. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/476>
26. Topchii V., Zadereiko S., Didkivska G., Bodunova O., Shevchenko D. International anti-corruption standards. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2021. 7(5). 277–286. doi: 10.30525/2256-0742/2021-7-5-277-286. URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1583>
- Швець Д. В.,**
orcid.org/0000-0002-1999-9956
доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України, ректор
Львівського державного університету
внутрішніх справ
- Кісіль З. Р.,**
orcid.org/0000-0003-1405-4547
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
заступник директора навчально-наукового
інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ
- Кісіль Р.-В. В.,**
orcid.org/0000-0003-2276-5250
кандидат юридичних наук,
науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
OSINT-досліджень та безпекової аналітики
навчально-наукового інституту правління,
психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ